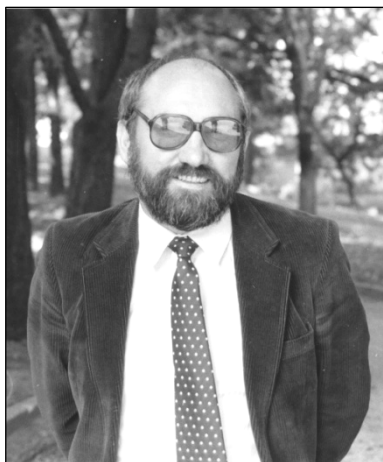

BARÁTHI OTTÓ

Nyolcvanéves lenne dr. Horváth István Salgótarján európai gondolkodású személyisége

A Palócföld c. folyóirat irodalom- és verskedvelő olvasói közül sokan tudják, hogy amikor Thomas Mann, a híres és neves német regényíró 1937-ben Budapestre látogatott, József Attila egy addig soha nem ismert módon találó, nagyszerű verssel üdvözölte a vendéget, többek között így: „Foglalj helyet. Kezdd el a mesét szépen. / Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen / néz téged, mert örül, hogy lát ma itt / fehérek közt egy európaít.”

Horváth Istvánról – aki a nagy európeér pesti vizitje után két évre, 1939-ben az alföldi Kocséron született, így ez évben lenne 80 éves – csaknem mindig eszembe jut ez a verssor, amikor könyveibe belelapozok, írásaiba belenézek, elemzéseit olvasom. Arra asszociálok, hogy az 1963-ban már felnőtt fejjel Szegedről Salgótarjánba került diplomás szakember sok-sok itt született kollégájánál hitelesebb lokálpatrióta volt, többet tett a helyi identitás őrzéséért, megerősítéséért. A múltból merített, a történelmet tanulmányozta, a társadalmi összefüggéseket elemezte, könyveiben, tanulmányaiban, számtalan cikkében – többek között, de mindig megkülönböztetett figyelemmel – befogadó városa fennmaradásáért, fejlődéséért, az itt élő közösségek, emberek sorsáért emelt szót.

Volt módom együtt dolgozni vele, volt szerencsém közelről ismerni, ezért tudok rá – ahogy írtam már másutt is – jó szívvel emlékezni és hitelesen emlékeztetni. Minden munkakörében és beosztásában – könyvtárosként, politikusként, muzeológusként, tudományos kutatóként, lapszerkesztőként, közíróként is – nagy erénye volt átlátó és elemző, rendszerező és szintetizáló képessége, figyelemre méltó a lényeglátása, gyors reagálóképessége. Utóbbi okán sem ragadtatta el magát soha, mindig felké-

szülten, körültekintően járt el. Alapos előkészítés, konzultációk után döntött vagy éppen „csak” nyilatkozott a sajtó munkatársainak. Rendszeresen és sokat dolgozott, gyakran késő estig vagy éjszakába nyúlóan olvasott, jegyzetelt és írt komfortérzetet jelentő családi házában lévő íróasztalánál. Mégis: mindig volt ideje családjára és barátaira, miatta soha nem kellett lemondani programokat.

S ha már barátokat említettem: Horváth Istvánnak – aki 2005-ben bekövetkezett halála óta, immár 14 éve nem lehet közöttünk – rengeteg ismerőse, sok tanítványa, kollégája, számos tisztelője is volt. (S persze voltak, akik nem kedvelték, sőt támadták is egy időben.) S hogy voltak-e barátai? Felfogása, véleménye szerint a barátság emelkedett szintű, bensőséges, már-már meghitt kapcsolat, ahogy ő mondta gyakran: bizalmi viszony is. Ezért is tudunk kevés barátjáról, ráadásul – éppen az imént említett definíciója miatt – nem is ismerhetjük minden barátját. Én tőle hallottam, hogy Kojnok Nándort mindig jó szívvel emlegette, és tudom, hogy Kerekes Lászlót nagyra becsülte, és ők mindhárman kölcsönösen kedvelték egymást, ám lehet, hogy ez sem volt több, mint kölcsönös tiszteleten alapuló kollegiális partnerség. Dr. Csongrády Béla és dr. Praznovszky Mihály igaz barátai voltak, ők mindketten bensőséges hangulatú nekrológban, visszaemlékezésekben is igazolták dr. Horváth Istvánhoz fűződő kapcsolataik erős szálait.

Munkásságáról, írásműveiről sok szó esett már e lap hasábjain is, az íráshoz való viszonyáról még nem. Tőle tudom: jobbára feszült, felfokozott idegállapotban írt, alkotott, de ez a tudati és mentális helyzet csak fokozta teljesítőképességét. Cikkei, tanulmányai, könyvei írását – határidőre történő elkészítését – szívesen más munkák elé helyezte. Kutatási metodikájában, muzeológusi és történelmi gyűjtő, feltáró, szelektáló és elemző munkájában – tapasztalataim szerint – nagyszerű tulajdonsága volt az összefüggésekben való gondolkodás, a térben és időben történő vizsgálódás, az összehasonlító elemzés. Nem csupán levéltári iratokra támaszkodó, a feltárt eseményeket pontosan leíró történész volt. Írásait a kontextusokra és a személyiségekre is figyelő, a történelmi helyzeteket és összefüggéseket is elemző, a lehetőségeket és a szükségszerűségeket is figyelembe vevő, megalapozott következtéseket is levonó szándék jellemezte. Megkülönböztető jegye volt ez az ezredforduló körül megjelent műveinek.

Utóbbiak egyikéből – a *Forrongó XX. század Nógrádban* c., Salgótarjánban 1999-ben megjelent, szerintem legkiérleltebb kötetéből – álljon itt most néhány, napjainkban (is) különösen aktuális sor: „*Persze látjuk, az újra és újra felbukkanó »peremberkéék« dáridója, az üzleti világban, az anyagi javak*

megszerzésében egyre agresszívebb. Ha ez az agresszivitás terjed, akkor még a kapcsolatokra is hat. A folyamat ellen csak olyan mentalitás ébresztése állhat, amellyel szemben a műveltséget, a kultúrát, a művészeteket, a szakmai ismereteket, azaz az élet minőségét állítjuk”. Javaslom: hallgassunk rá, mert a huszonegyedik órában vagyunk, itt Nógrád megye székhelyvárosában is.

A fentebb vázoltak és az általa létrehozott, itt fel nem sorolható, nem idézhető művek alapján dr. Horváth István egész munkásságát – figyelemmel a korszak történeti-társadalmi viszonyaira, a helyi szakmai környezetre és szellemiségre – kiemelkedőnek, mai is mérvadónak tartom. Személyes kvalitásai közül erőssége volt a tárgyilagosságra törekvés, az igényesség, a pontosság, a következetesség, az átütő lokálpatriotizmus. S ha én láttam őt elmélyültnek, érzékenyültnek és életének utóbbi éveiben, betegsége idején esendőnek (is), attól személyiségképe csak teljesebb lesz, de korántsem kerek egész. Ugyanis volt benne valami megfejthetetlenül és leírhatatlanul egyedien „horváthpistás”. Ezt az Embert tisztelem és becsülöm ma is, így emlékezem és így emlékeztetek rá.

Gedeon Hajnalka: Ez a város